

วารสารพุทธศิลปกรรม

JOURNAL OF BUDDHIST ARTS

08

ปีที่ 6 ฉบับที่ 1 | มกราคม - มิถุนายน 2566 | Vol. 6 No. 1 | January - June 2023

ISSN : 1905-534x (Print)
ISSN : 2697-6099 (ONLINE)

บัณฑิตศึกษา

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตเชียงใหม่

“เฮือนผ้า” ความเชื่อของคนลาว “Huenpha” Belief of Lao People

Monechai Chantala

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

Mahachulalongkornrajavidyalaya University

สมหวัง แก้วสุฟอง

somwang Kaewsufong

มหาวิทยาลัยเชียงใหม่

Chiang Mai University

Corresponding Author, Email: chantalamonechai@outlook.co.th

บทคัดย่อ

บทความวิชาการนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษา “เฮือนผ้า” ความเชื่อของคนลาว พบว่า พิธีกรรม สร้างบ้านให้ผู้ตายดั้งเดิม ลูกหลาน ญาติพี่น้อง จะสร้างไว้ที่ป่าช้า เพราะเชื่อว่าผู้ตายจะมีวิมานหรือที่อยู่อาศัยทำให้วิญญาณของผู้ตายไม่เร่ร่อน และจะเตรียมอาหารสิ่งของเครื่องใช้ต่างๆให้ผู้ตายหรือผี ใช้ก่อนที่จะไปเกิดในภพใหม่ ซึ่งผู้คนส่วนใหญ่จะนับถือพระพุทธศาสนา แต่พิธีกรรมการสร้างบ้าน ก็ยังคงสืบทอดประเพณีเดิมของตนเองที่มักจะทำที่ป่าช้า โดยสร้างเป็นเรือนแอ่วหรือเฮือนผืนตรงพื้นที่ที่มีการเผาหรือฝัง

ต่อมา เมื่อได้รับอิทธิพลพระพุทธศาสนาเข้ามาจึงเกิดการผสมผสานลักษณะของการสร้างเรือนน้อยกับประเพณีแบบเดิม เช่น มีการสร้างบ้านแล้วเอาไปถวายให้วัดหรือพระสงฆ์ แล้วทำบุญอุทิศส่วนกุศลให้แก่ผู้ที่ล่วงลับไปแล้ว โดยเชื่อว่าผู้ตายจะได้รับบุญและจะได้ไม่อดอยาก เฮือนผ้าจะมีลักษณะเหมือนบ้านทำจากโครงไม้และตกแต่งหรือกรุด้วยผ้าทั้งหลัง ซึ่งภายในจะมีข้าวของเครื่องใช้ต่าง ๆ ในชีวิตประจำวันเพื่อให้ผู้ตายนำไปใช้ในภพหน้า ประเพณีเฮือนผ้าเป็นประเพณีที่แสดงออกถึงความรักความกตัญญูต่อบรรพบุรุษ การจัดงานจึงเป็นการรวมญาติแสดงออกถึงความรักสามัคคีในหมู่ญาติพี่น้อง เป็นการสร้างความเข้มแข็งในชุมชน ผ่านวัฒนธรรมประเพณีความเชื่อเรื่องเฮือนผ้า

คำสำคัญ: เชื้อนผ้า, ความเชื่อ, ลาว

Abstract

The purpose of this article is to study “Huan Pha,” a belief held by the Lao people. It has been observed that a ritual involving the construction of a house for the deceased, their descendants, and their relatives takes place at the cemetery. The belief is that this house will provide a residence for the departed soul, preventing it from wandering. Additionally, it is customary to prepare food, objects, and utensils for the deceased or ghost, to be used before their rebirth in the new world. Despite the prevalent respect for Buddhism, many people continue to uphold their old traditions by constructing a boat house or a ghost house in the designated area, which is later burned or buried.

Over time, the influence of Buddhism led to a combination of building practices, such as constructing a small house and offering it to a temple or monks as a means of making merit and dedicating it to the deceased. It is believed that through this act, the departed will receive merit and not suffer from hunger. Huean Pha resembles a wooden house adorned or covered with fabric. It contains various utensils for the deceased’s everyday use in the afterlife. The Huean Pha Festival serves as a tradition to express love and gratitude towards ancestors. Consequently, organizing this event brings relatives together, fostering love and unity among family members. It aims to strengthen the community by preserving its culture, traditions, and beliefs surrounding Huan Pha.

Keywords: Huan Pha, belief, Lao

บทนำ

สังคมลาวเป็นกลุ่มชาติพันธุ์หนึ่งตั้งอยู่ในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ ดินแดนแห่งนี้ เป็นเขตภูมิศาสตร์ เศรษฐกิจ สังคม และวัฒนธรรมที่สำคัญ หากเราเปรียบกับชนานพื้นที่

ภูมิประเทศอื่น ประเทศลาวมีวัฒนธรรมประเพณีเฉพาะตัวที่น่าสนใจ เพราะประเทศลาวเป็นดินแดนอันอุดมสมบูรณ์ มีหลักฐานการสร้างบ้านแปลงเมืองมาตั้งแต่ในอดีต มีผู้คนอพยพเข้ามาตั้งถิ่นฐานเป็นกลุ่มใหญ่กลุ่มน้อย อยู่ร่วมกัน ไปมาหาสู่กัน ถือได้ว่าภูมิประเทศนี้เป็นดั่งเป้าหลอมทางวัฒนธรรมที่สำคัญ

ประเทศลาวมีชาติพันธุ์หลายชนเผ่ารวมกัน 49 ชนเผ่า และแตกเป็นกลุ่มย่อยได้ 160 กลุ่ม รวมกันมีประชากรลาวมีประมาณ 6.1 ล้านคน (Population Census 2005, 2011: ออนไลน์) ที่อาศัยอยู่ในภูมิศาสตร์นี้ ทำให้เกิดมีอัตลักษณ์ที่หลากหลายจนสามารถรับรู้ได้จากลักษณะภายนอก ไม่ว่าจะเป็นหน้าตา ท้องถิ่นฐานบ้านเรือน การอยู่อาศัย วิถีชีวิต ศิลปะ วัฒนธรรม และประเพณี โดยมีลักษณะคล้ายคลึงกันเกี่ยวกับความเชื่อเรื่องผีและการทำบุญ

ความเชื่อชีวิตกับผี

ชนเผ่าลาวดั้งเดิมมีวัฒนธรรม ความเชื่อแบบ “วิญญาณนิยม” “Animism” เชื่อในสิ่งลึกลับ มองไม่เห็น แต่อาจจะปรากฏเหมือนมีตัวตน มีทั้งดีและร้ายให้ทั้งคุณและโทษได้ เรียกรวบๆ ว่า ผี ผีตามการรับรู้ของชาวลาว มีอยู่มากมายหลายชนิด ผีให้คุณ จะได้รับบูชาเช่น ไห้ว ส่วนผีที่ให้โทษ ก็ใช้วิธีคล้ายกัน แต่ได้มีการวิงวอนไม่ให้ทำอันตรายต่อตัวเอง หรือต่างคนต่างอยู่ แต่เดิมนั้นเชื่อเรื่องผีบางตัว เช่น ผีบ้านผีเรือน รุกขเทวดา นางไม้ (ทวิวัฒน์ ปุณฺทริก วิวัฒน์, 2553: 284) กล่าวคือ ชนเผ่าดั้งเดิมของลาวมีการนับถือผี ได้แก่ ผีพ่อ ผีแม่ ผีปู่ย่า ตายาย และเปลี่ยนมาเป็นผีบ้าน ผีเรือน ผีเมือง ผีฟ้า ผีแถน ต่อมาความเชื่อของคนลาวได้มีการขยายตัวเป็นความเชื่อแบบผีพราหมณ์ และพุทธ (ทรงคุณ จันทจร, 2551: 15) ในประเทศลาวจึงมีลักษณะเป็นการผสมผสานลัทธิความเชื่อทางศาสนา อันได้แก่ ศาสนาพุทธมหายาน ศาสนาพราหมณ์ และพุทธศาสนา ซึ่งรวมเรียกได้ว่าศาสนาในวิถีของชาวลาว

ผีตามความเชื่อของคนลาว “ผี” ตามความเชื่อของคนลาว คือ บรรพบุรุษ บุพการี ผู้ล่วงลับ เช่น ผีพ่อผีแม่ ผีปู่ผีย่า ผีดำ (ผีพ่อดำแม่ดำ) ผีบ้าน ผีเรือน ผีเมือง ผีฟ้า ผีแถน ซึ่งทั้งหมดนี้เป็นสายใยแห่งจิตวิญญาณของธรรมชาติ แสดงให้เห็นว่าคนลาวมีวิถีชีวิตที่ผูกพันกับธรรมชาติ (มหาสิลา วีระวงส์, 2001: 45) โดยความเชื่อผี และพลังอำนาจจะอยู่ควบคู่กับสังคม พื้นที่จะเป็นเสมือนเครื่องมือแห่งอำนาจ ที่เป็นกลไกหมุนกระบวนการทางสังคม ให้ดำเนินต่อไป ความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์กับผีอยู่บนพื้นที่ทางสังคม ที่มีความสัมพันธ์กับกลุ่มคนและอยู่บนฐานของเพศ เครือญาติ สายตระกูลสู่โครงสร้างทางสังคม สิ่งเหล่านี้ถูกกระทำ และผลิต

ผ่านบรรทัดฐานทางสังคม ในรูปแบบพิธีกรรม การแต่งกาย ข้อห้าม และความขัดแย้งในสังคม (ชนินดา ตั้งถาวรสิริกุล, 2541: 43) ดังที่ ศรีสักร วัลลิโกดม ได้กล่าวถึง ความเชื่อเรื่องผีว่า “เป็นศาสนาที่เกี่ยวพันกับสิ่งเหนือธรรมชาติ ซึ่งคนเชื่อถือเคารพกราบไหว้ ผีเป็นเครื่องควบคุมจิตใจและชีวิตให้อยู่ในกรอบธรรมชาติ” (ศรีสักร วัลลิโกดม, 2552: 57)

นักสังคมวิทยา ได้ให้มุมมองไว้ว่า ความเชื่อเรื่องผีโยงกับเรื่องขวัญ โดยมีแนวคิดคล้ายกับกฎแห่งชีวิตของ (Animism) โดยชนเผ่าลาวเรียกว่า “ชีวิต” ว่า “มิ่ง” และเรียก “วิญญาณ” ว่า “ขวัญ” รวมคำควบคู่กันว่า มิ่งขวัญ เป็นคำที่แยกจากกันยาก เป็นคติที่ฝังลึกในใจ เมื่อมิ่งหรือชีวิต กับขวัญหรือวิญญาณ พลันกันอย่างนี้ คนสมัยก่อนจึงกำหนดให้วิญญาณมีตัวตนเป็นผี โดยผี คือ วิญญาณของคนที่ยาไป โดยยังมีวาระและการจัดวางโครงสร้างเช่นเดียวกันกับคน” (เสถียรโกเศศ, 2515: 56)

ความเชื่อเรื่องผีมีทั้งนัยที่แสดงความเป็นปัจเจกบุคคลและความเป็นชุมชน คือ ผีเป็นส่วนหนึ่งทางความเชื่อของปัจเจกบุคคล ในการจำแนกตนเองออกจากผู้อื่น และในอีกด้านหนึ่ง ผีก็เป็นปัจจัยสำคัญในการรวมปัจเจกบุคคลเข้าเป็นกลุ่มสังคมด้วยเช่นกัน ผีจึงเป็นพลังอำนาจที่สามารถควบคุมปัจเจกและกลุ่มให้สำนึกเป็นกลุ่มเดียวกัน ผ่านบรรทัดฐานและอำนาจให้คุณให้โทษของผี

ดังนั้น ความเชื่อเรื่องผีจึงฝังรากลึกอยู่ในจิตใจมาช้านาน ผีสำหรับคนลาวนั้นจะดำรงอยู่ในทุกสภาวะของการมีชีวิต บางครั้งก็กระตุ้นให้เกิดความสนใจในฐานะผู้พิทักษ์หรือผู้ช่วยเหลือ บางครั้งก็มุ่งร้ายหมายขวัญ คนลาวเชื่อว่าผีเป็นสิ่งที่มิพลังอำนาจ มีฤทธิ์สามารถบันดาลทั้งความทุกข์ความสุข ความสิ้นหวังและความสมหวังให้แก่มนุษย์ได้ การบวงสรวงและการประกอบพิธีกรรมต่างๆ แม้แต่การทำเฮือนผ้าให้ผู้ตายเป็นลักษณะการสร้างสรรคโดยผ่านกระบวนการปลุกฝังและสืบทอดต่อกันมา จึงทำให้เกิดการเรียนรู้ ผนวกเข้ากับความเชื่อดั้งเดิมที่ติดแน่นอยู่กับวิถีชีวิตของคนลาว พิธีกรรมเกี่ยวกับความเชื่อเรื่องผีจึงได้รับการถ่ายทอดจากคนรุ่นหนึ่งสู่อีกรุ่นหนึ่ง ด้วยความสำนึกว่าเป็นสิ่งสำคัญที่ต้องส่งต่อแก่บุตรหลาน เพื่อจะได้ใช้เป็นแนวปฏิบัติที่ถูกต้องตามประเพณีและความเชื่อที่มีมาแต่อดีตสืบไป

ความหมายและที่มาเฮือนผ้า

“เฮือนผ้า” หมายถึง การสร้างบ้านให้ผี ซึ่งบ้านจะมีขนาดเล็กทำจากโครงไม้และใช้ผ้ากรุหรือทำด้วยไม้ทั้งหลัง บางท้องถิ่น เรียกว่า “หอผ้า” เป็นพิธีกรรมของชาวบ้าน คำว่า

เอือนผ้า เป็นภาษาถิ่น หมายถึง เอือนน้อย บ้านน้อย เอือนผี (ทรงยศ วีระทวีมาศ, 2548: 51) ในทีนี้ทานเอือนผ้า (อง.อุฎฺฐก.(ไทย) 126/211-223) หมายถึง ถวายทานนั่นเอง หรือการทำบุญอุทิศ ส่วนบุญกุศลให้แก่ผู้ที่ล่วงลับไป ความเชื่อของชาวไชยบุรี เกรงว่าคนเมื่อตายไปแล้วอาจจะตกทุกข์ได้ยาก อดอยาก และทุกข์เวทนา ฉะนั้น ลูกหลาน ญาติพี่น้อง จึงได้ทำบุญโดยการทานเอือนผ้าไปให้ (สัมภาษณ์ จิต ยอดบุชา (ผู้ใหญ่บ้าน), 15 เมษายน 2019) เมื่อเสร็จงานแล้วจะได้เอาไปไว้ในป่าช้า

ดวงเดือน บุญยาวง ได้ให้ความหมายว่า เอือน หมายถึง เรือน พร้อมทั้งถ้วยชาม และเครื่องใช้ต่างๆ ไว้ในเรือนสำหรับคนตาย แต่เรียกอีกอย่างหนึ่งว่าเถียงหรือตูบ อันหมายถึง เรือนผี ซึ่งสอดคล้องกับในพงศาวดารได้ระบุว่า ถ้าไปส่งข่าน้ำทุกวันไม่ได้ให้แปลงไว้ในเรือนแล้วให้ผีมากิน การแปลงเถียงหรือเรือนผีจึงสัมพันธ์กับหิ้งผีในเรือน และมีความหมายอย่างเดียวกัน โดยให้หิ้งผีเป็นตัวแทนของตำแหน่งที่ส่งสการและเอือนผีในป่าช้า ซึ่งคำว่า หิ้งหรือ หิ้ง ก็มีคามหมายถึงคำเรียกผี หรือร้านบูชาผี (ดวงเดือน บุญยาวง และโอทอง คำอินชู, 2540: 163-249)

ตามหลักฐานประเพณีการปลุกเอือนสำหรับผู้ตายในลักษณะของเอือนผี ในบริเวณที่ทำการเผาหรือฝังศพน่าจะเป็นแบบแผนปฏิบัติ แบบเก่าของคนลาว ดังจะเห็นได้จากในพงศาวดารตอนหนึ่งว่า

“คนที่ออกจากมากน้ำเต้าปุงมานั้น บ่ฮู้ภาวะเลียงอัตมาของตนแล การวาดก็บ่ฮู้ ปู่ลุงเชิง จึงสั่งสอนวิชาทำมาหากินให้ แลบอกให้เขาเอากันเป็นผัวเมีย แปลงยาว แปลงเอือน สั่งให้จำแยงพ่อแม่ หรือ คนที่เฒ่าแก่กว่าตน แลบอกให้เมียนคราบส่งสการ ผู้ตาย คือ ผูกออกจากฮูสื่อนั้นตายให้เผา ผูกออกจากฮูสื่อนั้นตายให้ฝัง แล้วคันตุงขึ้นแล แปลงเถียงไว้ ส่งข่าน้ำ ถ้าไปส่งข่าน้ำได้ให้แปลงไว้เอือนแล้วเอือนผีน้นมากิน” (จารุวรรณ ธรรมวัตร, ม.ป.ป.: 3-4; คณะราชการกรมพระคลังมหาสมบัติ, 2473: 5-6)

ตัวอย่างที่เห็นชัดเจนที่สุด คือ ประเพณีของชาวไทดำ ซึ่งเมื่อมีผู้เสียชีวิตลงชาวไทดำจะใช้วิธีเผาเป็นส่วนใหญ่ บางส่วนอาจฝัง (ภักทิยา ยิมเรวัต, 2543: 248) เมื่อเผาศพแล้วก็จะขุดหลุมตรงที่เผานั้น ฝังให้บรรจุอัฐิที่เผาแล้ว ทำเป็นเนิน แล้วล้อมรั้วบริเวณเนิน จากนั้นจึงสร้างเอือนหลังน้อยเรียกว่า “เอือนแฮ่ว” (เอือนในป่าช้า) เหมือนบริเวณดินดินนั้น (ภักทิยา ยิมเรวัต, 2543: 252) เอือนแฮ่วจะมีข้าวของเครื่องใช้ต่างๆ ยกเว้นเตาไฟ ระหว่างตัวเอือนและดินดินใต้ถุนเอือน จะมีเส้นฝ้ายสีขาวโยงจากที่นอนของผู้ตายขึ้นมาสู่ดินบริเวณที่ฝังกระดูก

เรียกว่า สายเจว เพื่อเป็นเส้นทางให้ผู้ตายขึ้นใช้ข้าวของและกินอาหารบนเฮือน เฮือนมักทำเป็นรูปสี่เหลี่ยมหลังคาหลังจั่วตั้งขึ้นคล้ายศาลพระภูมิ เฮือนน้อยอาจตั้งไว้ในป่าช้าตรงที่ที่เผาศพ (ภาพที่ 1)

ภาพที่ 1 เฮือนแฮ้ว ป่าช้า บ้านนาทอง เมืองคำ แขวงเชียงขวาง (สปป ลาว)

ภายนอกเฮือนนี้จะปักเสาทำ กอแฮ้วหรือกอธาตุ ซึ่งบนยอดของกอแฮ้วจะเป็นร่มบนเสาหลักนี้จะปักไม้แยกออกไปสองข้าง เป็นที่ห้อยธงผ้าสีขาว สีแดง มีตัวม้า ตัวนก สำหรับเป็นพาหนะในการเดินทางสู่เมืองฟ้าของผู้ตาย บนเสาไม้นี้ยังปักไม้เป็นชั้นๆคล้ายกับบันไดให้วิญญาณเดินขึ้นไปใช้หลังม้าที่แขวนอยู่บนยอดเสา ที่ปักไม้เป็นกิ่งออกมาจากเสาหลักนี้จะแขวนเสื้อผ้า ผ้าโพกหัวต่างๆ เพื่อให้ผู้ตายเอาไปใช้เมืองผี (ภททิยา ยิมเรวัต, 2543: 256) โดยสังเกตว่าเฮือนแฮ้วนี้ชาวไทดำไม่ได้เอาอัฐิที่เผาแล้วใส่ไว้ในเฮือนด้วย แต่เฮือนแฮ้วที่ทำไว้ก็เพื่อให้เป็นที่อยู่ของผู้ตายให้มีที่อาศัย แม้ว่าอาจจะเป็นเพียงระยะเวลาหนึ่งก่อนที่จะเดินทางไปสู่เมืองฟ้า เพราะเฮือนแฮ้ว จะถูกทิ้งไว้ในป่าช้า และก็จะผุพังไปในที่สุด

ตัวอย่างการปลูกเฮือนแฮ้วหรือเฮือนผียังพบในกลุ่มของชาวไชยบุรี เมื่อเผาศพแล้วจะทำการปลูกตูป ทำหิ้งหรือร่างไว้วางสิ่งของให้ผู้ตายแล้วล้อมรั้ว ในวันที่สองลูกหลานจะแต่งพาข้าวแล้วเรียกวิญญาณผู้ตายมากิน ในวันที่สามลูกๆจะนำเอาเสื้อผ้าสิ่งของเครื่องใช้ไป

เช่น แต่งพาข้าวและนำเอาหน่อกล้วย อ้อย ต้นพริก ต้นไม้ที่กินหมาก และอื่นๆไปปลูกลงไว้ในบริเวณใกล้ๆหลุมศพนั้น ซึ่งต่อมามีลาวได้รับอิทธิพลทางพุทธศาสนาเข้ามา พิธีกรรมเหล่านี้ ก็มาการผสมผสานเข้ากัน อดีตคือเอาข้าวของเครื่องใช้ไปไว้ในป่าช้า ต่อมาเมื่อได้รับนับถือพระพุทธศาสนาประเพณีการสร้างเฮือนน้อยแบบเดิม แต่มีการปรับเปลี่ยนวิธีการแบบเดิมคือให้สร้างเฮือนน้อยหรือสร้างเป็นกุฏิ ศาลา แล้วถวายแด่พระสงฆ์แทน เพื่อเป็นอาณิสต์แด่ผู้ที่ล่วงลับไปแล้ว และลูกหลานที่ยังมีชีวิตอยู่ ดังที่ปรากฏในบทเทศน์ฉลองข้าวแจก ตอนหนึ่งว่า “พราหมณ์ผู้หนึ่งอาศัยอยู่ที่เมืองสาวัตถี ไปเฝ้าพระพุทธเจ้า ขณะนั้นพระองค์ประทับที่เชตวันมหาวิหาร พร้อมด้วยภิกษุสงฆ์ พราหมณ์จึงเอาดอกไม้ธูปเทียนของหอมเพื่อไปถวายพระพุทธเจ้า และกล่าวว่า “ข้าขอไหว้พระพุทธเจ้า นรหญิงชายในโลกนี้ ครั้นเขาตายไปสู่ปรโลกเบื้องหน้า ผู้อยู่เบื้องหลังได้แต่งชายหญิงไว้อุปฐากรักษาโดยสร้างปราสาทไว้ที่ป่าช้า พร้อมเอาเสื่อสาต อาสนะ ฯลฯ ก็จะมีอาณิสต์ต่อผู้ตาย พระพุทธเจ้าเทศนาแก่พราหมณ์ว่า ท่านพราหมณ์ผู้มีข้าวของเป็นอันมาก อันว่าจะให้เป็นผลานิสต์แก่ผู้ตาย ควรทำบุญให้ท่านแก่พระสงฆ์ทั้งหลายแล้วอุทิศส่วนบุญส่วนกุศลไปหาผู้ตายจึงจะได้อาณิสต์ และพ้นจากทุกขเวทนา” (พระมหาสาตี อานุจาโร, 2533: 53) อย่างไรก็ตาม นี่เป็นส่วนหนึ่งที่ทำให้ชาวลาวมีการปรับเปลี่ยนรูปแบบจากเดิม แต่ลักษณะของเฮือนน้อยในป่าช้ายังคงมีอยู่ส่วนหนึ่ง

วิธีปฏิบัติ

วิธีปฏิบัติของคนลาวต่อบุพการี เป็นความเชื่อของชาวไชยบุรี ที่ให้ความสำคัญต่อครอบครัว และแสดงความกตัญญูต่อครอบครัว บรรพบุรุษ ถึงแม้ว่าพวกเขาเหล่านั้นจะจากไปแล้ว โดยการทำบุญที่เรียกว่า “เฮือนผ้า” ซึ่งผู้ที่จะเป็นคนกำหนดวันทำบุญมักจะเป็นผู้ที่ได้ดูแลครอบครัว (พ่อ แม่ ปู่ ย่า ตา ยาย) การทำบุญเฮือนผ้า จะกระทำกันในเดือนสามของลาวหรือราวเดือนกุมภาพันธ์โดยทั่วไป ซึ่งการจัดเตรียมเครื่องไหว้หรือเครื่องทำบุญนั้น จะเล็กหรือจะใหญ่ขึ้นอยู่กับฐานะทางครอบครัว ธรรมเนียมการปฏิบัติที่สืบทอดกันมาของชาวไชยบุรีแสดงให้เห็นถึงความเชื่อเรื่องวิญญาณควบคุมไปกับความศรัทธาในพระพุทธศาสนา กลายเป็นวิธีปฏิบัติที่สืบทอดกันมาจากรุ่นสู่รุ่น ทั้งนี้ นอกจากวิธีปฏิบัติของเฮือนผ้าแล้วยังมีส่วนที่เป็นองค์ประกอบต่างๆ ดังนี้

องค์ประกอบของเฮือนผ้า

ประการแรกการแต่งตา ในเฮือนผ้าจะประกอบด้วยเครื่องใช้ ของใช้ที่ใช้ในชีวิตประจำวันเช่น ที่นอน หมอน ผ้าห่ม มุ้ง อาสนะ เสื้อผ้า ได้แก่ ผ้าถุง กางเกง เสื้อ ผ้าเช็ดหน้า รองเท้า หวี กระจก ของใช้ในครัวเรือน ได้แก่ครก สาก หม้อ ไห กาละมัง ทัพพี ถ้วย จาน ชาม ช้อน ส้อม เขียง มีด เต้าอั้งโล่ หม้อนึ่งข้าว อุปกรณ์การประกอบอาชีพ ได้แก่ เสียม จอบ และที่ จะขาดไม่ได้คือ หมาก เมียง บุหรี่ สิ่งต่างๆเหล่านี้ เป็นสัญลักษณ์ที่แสดงถึงความกตัญญูกตเวที และเป็นการระลึกถึงผู้ที่ล่วงลับไปแล้ว ทั้งนี้ถือเป็นคติความเชื่อของบรรพบุรุษที่สืบทอดกันมา โดยแฝงไว้ซึ่งความหมายทางปรัชญา (สัมภาษณ์ ผัน อินทราช, 15 เมษายน 2019)

เมื่อใกล้ถึงกำหนดวันจัดงานเจ้าภาพและญาติพี่น้องจะมาพร้อมหน้ากันเพื่อ ปรีกษาหารือเรื่องการจัดงาน เช่นบรรดาเครือญาติประกอบด้วย ญาติฝ่ายชายและญาติฝ่าย หญิง ได้แก่ ปู่ ย่า ตา ยาย พ่อ แม่ ลูก พี่ชาย น้องชาย หลานชาย พี่สะใภ้ น้องสะใภ้ หลานสะใภ้ พี่ เขย น้องเขย น้องสะใภ้ นอกจากนี้ยังมีแขกในชุมชนและบ้านใกล้เคียงมาร่วมงาน ในขณะที่ เดียวกันถ้าใครมีของอะไรก็จะเอามาร่วมทำบุญกันเช่น ของกิน ของใช้ที่จะเอาใส่ในเฮือนผ้า

ก่อนเริ่มวันงานเจ้าภาพต้องไปปรึกษาพ่ออาจารย์ (ผู้ประกอบพิธีทางศาสนา) เรื่อง การประกอบพิธีเฮือนผ้าและพิธีกรรมทางศาสนา และขอให้พ่ออาจารย์ไปนิมนต์พระสงฆ์ เพื่อ มาดำเนินพิธี หรืออาจให้เจ้าภาพไปนิมนต์พระสงฆ์เอง หลังจากนั้นเจ้าภาพซึ่งต้องเป็นผู้ใหญ่ และเป็นเพศหญิงก็ไปบอกบุญกับชาวบ้านในหมู่บ้านทุกหลังคาเรือนลักษณะการบอกบุญของ ชาวบ้านเป็นดังนี้ ถ้าเจ้าบ้านอยู่นอกตัวบ้าน แยกต้องเชิญเจ้าบ้านให้เข้าไปในบ้าน เมื่อเจ้าบ้าน และแขก (เจ้าภาพของงาน) นั่งกับพื้นเป็นที่เรียบริ้ว แยก จึงค่อยพูดเรื่องการทำบุญเฮือนผ้า ซึ่งแขกจะทำแบบนี้กับทุกหลังคาเรือน ดังปรากฏจากภาพด้านล่าง

ช่วงเวลาของการทำเฮือนผ้า

ช่วงเวลาของการทำพิธีจะกระทำ 2 วัน โดยวันแรกจะเป็นวันแต่งตา (จัดเตรียม) และวันที่สองเป็นวันถวายเป็นบุญและเครื่องไทยทานต่าง ๆ

การแต่งตานี้จะมีการแบ่งคนออกเป็นสามกลุ่ม กลุ่มแรกคือชายหนุ่มและชายสูง อายุจะช่วยกันทำเฮือนผ้า ซึ่งมีรูปทรงเหมือนบ้านโดยทั่วไปมีความกว้าง 1 เมตร ยาว 1.5 หรือ 2 เมตร สูงประมาณ 1.20 เมตร ซึ่งทำจากไม้ไผ่หรือไม้ประเภทอื่นๆ ตามฐานะของครอบครัว เป็นโครงสร้างของบ้านและตกแต่งด้วยผ้า ไม่ว่าจะเป็นส่วนของผนัง หลังคา หรือผ้ามา่านที่อยู่

ในตำบลบ้าน ดังนั้น จึงเรียกว่าเฮือนผ้า กลุ่มที่สองคือหญิงสาวและหญิงสูงอายุจะทำคายนมกงหรือคายนมดมกง (คายนมดมกงประกอบด้วย บาตรน้ำมันต์ กรวยดอกไม้ 100 อัน โดยกรวยดอกไม้จะมีขนาดเล็กสูงประมาณ 2 นิ้ว) หรือเรียกอีกอย่างคือเครื่อง 100 ซึ่งคายนมดมกงนี้จะใช้เพื่อประกอบพิธีสวด คล้ายทำบุญเฮือนเย็น (ทำตอนเย็น) โดยมีจำนวนพระสงฆ์ไม่แน่นอน ขึ้นอยู่กับเจ้าภาพหรือบริบทของสังคม เพื่อมาสวด และเทศน์ กลุ่มที่สามหนุ่มสาวจะช่วยกันไปตัดใบตองเพื่อนำมาห่อขนม ข้าวต้มมัด และช่วยกันทำอาหารเลี้ยงแขก (สัมภาษณ์ แดง แก้ววิสัย, 15 เมษายน 2019)

ตอนกลางคืนจะมีพระมาสวดและเทศน์ที่บ้านเจ้าภาพ เรียกว่าสวดมกง การเทศน์จะมี 4 กัณฑ์ คือ ปัญญาปารมี อุณหสวีย์ ยันทุน และ สารการวิชาสูตร จากนั้นเจ้าภาพจะถวายจตุปัจจัย และเครื่องไทยทานทั้งหลายแก่พระสงฆ์ เป็นอันเสร็จพิธี ส่วนเจ้าภาพและแขกที่มาร่วมงานก็จะอยู่ทำงานจนสว่าง ระหว่างที่อยู่นั้นก็จะมีการร้องรำทำเพลงเป็นที่สนุกสนาน ครึกครื้น (ภาพที่ 2-3)

ภาพที่ 2-3 การจัดแต่งเฮือนผ้าหรือหอผ้าเป็นวันดาจะเอาไปถวายและอุทิศบุญไปหาผู้ตาย สถานที่บ้านปากตุง เมืองปากลาย แขวงไชยบุรี

วันที่สองเป็นวันถวายเฮือนผ้า ในตอนเช้าจะมีการนิมนต์พระสงฆ์มารับบาตรที่บ้านเจ้าภาพ พระสงฆ์ที่นิมนต์มามีจำนวน 5 รูป หรือแล้วแต่เจ้าภาพ ขึ้นอยู่กับบริบทของสังคมนั้น ๆ หลังจากตักบาตรเจ้าภาพต้องจัดสำรับอาหาร ก่อนจะถวายข้าวทิพย์เจ้าภาพจะยก

สำหรับออกไปนอกบ้าน จำนวน 2 สำหรับเสร็จแล้วเจ้าภาพก็วางพาข้าว (พา หมายถึง ภาชนะที่ใส่อาหาร) ไว้ที่เหมาะสมจากนั้นเจ้าภาพจุดเทียน โดยทุกพาข้าวก็จะมีเทียน เจ้าภาพจะเอามือของตนตบดิน แล้วเล่าถึงผีสาม เทวดา และผีบรรพบุรุษเพื่ออัญเชิญผีเหล่านั้น มารับส่วนบุญส่วนกุศล เพราะผีบางรูปอาจไม่สามารถเข้าบ้านได้ หลังจากนั้นเจ้าภาพจะยกสำรับอาหารไปตั้งไว้ที่เฮือนผ้า (ภาพที่ 4) หนึ่งสำรับ และอีกหนึ่งสำรับยกไปถวายพระสงฆ์เพื่อกรวดน้ำตามพิธีกรรมต่อไป สำหรับอาหารนี้ เรียกว่า พาข้าวทิพย์ (พาข้าวทิพย์จะเป็นพาที่มีไว้สำหรับผู้ตาย) แต่ละสำรับจะมีกับข้าว 9 อย่างรวมทั้งหมาก เมี่ยง บุหรี่ สุรา จากนั้นเจ้าภาพ จะยกพาข้าวจำนวน 8 สำรับเข้ามาวางหน้าพระสงฆ์ พร้อมพาจันทน์ซึ่งพระสงฆ์สามารถฉันภัตตาหารได้ เมื่อให้พระสงฆ์ฉันเสร็จเจ้าภาพและแขกผู้มาร่วมงานก็รับประทานอาหารร่วมกัน

ภาพที่ 4 เครื่องใช้ในเฮือนผ้าหรือหอผ้าเพื่อจะอุทิศบุญไปหาผู้ตาย สถานที่บ้านปากตุง เมืองปากลาย แขวงไชยบุรี

จากนั้นพระสงฆ์เทศน์ 2 กัณฑ์ คือทิพยมนต์ โดยพระสงฆ์จะเทศน์ในบ้านเจ้าภาพ และมีการหว่านข้าวสารที่ปนด้วยดอกไม้ เงิน และลูกอม และเทศน์นอกบ้านเรียกว่าฉลองข้าวแจก ซึ่งพระสงฆ์รูปเดียวที่จะเทศน์หน้าเฮือนผ้า (ภาพที่ 5-6)

ภาพที่ 5 เือนผ้าหรือหผ้าทำด้วยไม้ไผ่เพื่อจะอุทิศบุญไปหาผู้ตาย สถานที่ บ้านปากตุง
เมืองปากลาย แขวงไชยบุรี

ภาพที่ 6 กำลังจะเทศน์ฉลองเือนผ้าหรือหผ้า เพื่อจะอุทิศบุญไปหาผู้ตาย สถานที่บ้าน
ปากตุง เมืองปากลาย แขวงไชยบุรี

หลังจากนั้นเจ้าภาพก็จะถวายเือนผ้าแก่พระสงฆ์และ กรวดน้ำ เมื่อเสร็จพิธีเจ้าภาพและผู้มาร่วมงานก็จะแห่เือนผ้าไปวัด เมื่อถึงวัดแล้วจะแห่เือนผ้าโดยเวียนซ้ายสามรอบพระวิหาร และยกเือนผ้าขึ้นบนวิหาร เพื่อถวายพระสงฆ์ (ภาพที่ 7)

ภาพที่ 7 เชื่อนผ้าหรือห่อผ้า ที่เอามาวัดตุงแก้วไชยราม สถานที่บ้านปากตุง เมืองปากลาย
แขวงไชยบุรี

คุณค่าของประเพณีเชื่อนผ้า

คุณค่า หมายถึง สิ่งที่มีประโยชน์หรือมีมูลค่าสูง (ราชบัณฑิตยสถาน, 2546: 253) คุณค่าเป็นสิ่งที่มนุษย์กำหนดขึ้นและทุกสิ่งย่อมมีคุณค่าในตัวเองแต่อาจมีคุณสมบัติที่ต่างกัน คุณค่าทางจริยศาสตร์มี 2 แบบ คือ คุณค่าในตัว (Intrinsic value) และคุณค่านอกตัว (Extrinsic value) (วิทย์ วิศทเวทย์, 2535: 31) คุณค่าในตัว (Intrinsic value) เป็นคุณค่าที่ ตรงกับจุดหมายสุดท้ายคือเป้าหมายของสิ่ง หรือการกระทำนั้นอยู่ในตัวเองไม่ เป็นวิถีหรืออุปกรณ์นำไปสู่สิ่งอื่นอีก เช่น นักเรียนขยันเรียน เพราะเขาเห็นว่าเป็นสิ่งที่ดีการขยันเรียนมีจุดหมายในตัวเอง นักปรัชญาเรียกคุณค่าประเภทนี้ว่าคุณค่าที่แท้จริง คุณค่านอกตัว (Extrinsic value) เป็นคุณค่าที่ อยู่นอกตัว สิ่งหรือการกระทำนั้น ๆ เป็น เพียงวิถีทางหรืออุปกรณ์ที่จะนำไปสู่จุดหมายสุดท้าย ไม่มีคุณค่าในตัวเอง แต่คุณค่าของมันอยู่ที่ ผู้กระทำปรารถนา เช่น เงิน เป็นสิ่งที่มีค่าเป็นคุณค่านอกตัวเพราะมีเงินต้องนำไปซื้อเพื่อให้สำเร็จ สมความมุ่งหมาย

หลังจากผู้วิจัยได้ศึกษา “เชื่อนผ้า” ความเชื่อของคนลาวนั้น ประเพณีเป็นการแสดงถึงการดำรงชีวิตที่สอดคล้องกับฤดูกาลและธรรมชาติอย่างชาญฉลาดของชาวบ้านแต่ละท้องถิ่นและมีความผูกพันกับความเชื่อและพระพุทธศาสนา ประเพณีจะเป็นบรรทัดฐานทางสังคมอย่างหนึ่ง ประเพณีเชื่อนผ้าจะทำหน้าที่สร้างและขัดเกลาบุคลิกภาพของคนลาว เพื่อให้คนลาวมีเอกลักษณ์ แต่ถึงกระนั้นตามวิถีคิดความเชื่อเชื่อนผ้า เป็นรากเหง้าทางสังคม

วัฒนธรรม ที่ยังดำรงอยู่ในสังคมลาวบางท้องถิ่น ในขณะที่ความเชื่อเือนผ้าที่ถ่ายทอดถึงคุณค่าของประเพณี ได้แก่

คุณค่าระดับครอบครัวคือก่อให้เกิดความรักความผูกพันในครอบครัว เพราะการที่พี่น้องได้มาอยู่ร่วมกันทำกิจกรรมร่วมกันก่อให้เกิดความรักความสามัคคีเป็นการสร้างขวัญกำลังใจให้แก่กันเพื่อสืบทอดการดำรงชีวิตอย่างมีคุณภาพ และเป็นการสร้างความเคารพรักต่อผู้ใหญ่ ผู้มีพระคุณ ถึงแม้ว่าเือนผ้าจะทำให้ผ่ายไปหาผู้วายชนม์แต่เจตนาการทำมิได้มีความหมายเฉพาะผู้วายชนม์เท่านั้น หากแต่หมายถึงเป็นการแสดงความกตัญญูต่อผู้มีพระคุณทั้งที่ยังมีชีวิตอยู่และล่วงลับไปแล้ว

คุณค่าระดับสังคมเกิดความศรัทธาในการทำบุญให้ทาน เพื่อให้พระสงฆ์มีสิ่งของใช้สอย มีเครื่องใช้ที่จำเป็นในการดำรงชีพ เพื่อที่จะสามารถปฏิบัติธรรมด้วยความศรัทธา และทำให้สืบทอดอายุพุทธศาสนาจนถึงปัจจุบัน นอกจากนี้ประเพณีที่สง่างามย่อมส่งผลถึงความสัมพันธ์ทางจิตใจอย่างลึกซึ้งทั้งแก่ผู้ให้และผู้รับ และยังมีความเคารพนับถือมากประเพณีที่จัดขึ้นก็ยิ่งงดงามด้วยศิลปะและความหมายที่สูงค่ายิ่ง อีกคุณค่าหนึ่งที่ได้แฝงไว้อย่างแนบเนียนคือความสามัคคีในครอบครัว สังคม ชุมชน และประเทศชาติ ความสามัคคีในระดับครอบครัวคือการที่สมาชิกในครอบครัวช่วยกันทำความสะอาดบ้านเรือน จัดเตรียมของทำบุญ ฯลฯ เป็นการส่งเสริมให้สมาชิกในครอบครัวมีความรักความผูกพันกันมากขึ้น ด้านสังคม ชุมชนมีการทำนุบำรุงวัดของตนให้งดงามและเจริญยิ่งขึ้นไป

คุณค่าระดับประเทศประเพณีเือนผ้าช่วยให้คนลาวมีความรัก ความผูกพันกัน สามารถพึ่งพาอาศัยกันได้ มีจิตสำนึกความเป็นพวกเดียวกัน มีปณิธานที่จะสืบสานประเพณีให้คงอยู่และสามารถพัฒนาต่อไปอย่างไม่หยุดยั้ง

แต่ถึงกระนั้นก็ตาม ประเพณีเือนผ้ายังแสดงออกถึงความผูกพันระหว่างบรรพชนผู้ล่วงลับไปแล้วและลูกหลานที่ยังมีชีวิตอยู่ เป็นการเชื่อมโยงทางด้านจิตใจให้ลูกหลานตระหนักถึงรากเหง้าของตนเอง เพื่อที่ลูกหลานจะได้มีชีวิตอย่างมีความหมาย และก้าวต่อไปอย่างมั่นคง รวมทั้งคุณค่าด้านความเชื่อทางพุทธศาสนา เป็นสิ่งที่สะท้อนถึงแนวคิด ความเชื่อ และวิถีการดำรงชีวิต ความเป็นมาในอดีต ซึ่งมีความสำคัญเป็นอย่างมากพอเป็นสังเขปดังนี้

แนวทางการอนุรักษ์ประเพณีฮีอนผ้า

เมื่อเวลาเปลี่ยนไป ปัจจัยในการดำรงชีพก็เปลี่ยนไปตามยุคและสมัย วิถีความเป็นอยู่ของผู้คนในยุคใหม่ก็ถูกปรับเปลี่ยนไป เราจึงต้องให้ความสำคัญที่จะต้องเก็บรักษารากเหง้า ความเป็นคนลาว ผ่านขนบธรรมเนียมประเพณี โดยเฉพาะประเพณี ฮีอนผ้า ที่เราทุกคนควรที่จะอนุรักษ์ และสืบสาน โดยอาศัยความร่วมมือจากทุกคน โดยเฉพาะอย่างยิ่ง สถาบันครอบครัวที่จะเป็นเครื่องมือในการช่วยกันปลูกฝังอัตลักษณ์ของชนชาติลาวไม่ให้กลับหายไปตามกาลสมัย วิธีดังนี้

ประการที่หนึ่ง การรณรงค์เพื่อปลูกฝังจิตสำนึกความรับผิดชอบในด้านการอนุรักษ์วัฒนธรรมประเพณีให้กับคนลาวทุกคน เพื่อให้ตระหนักถึงความสำคัญของวัฒนธรรมประเพณีว่าเป็นเรื่องที่ทุกคนต้องรับผิดชอบรวมทั้งภาคเอกชนร่วมกันในการส่งเสริมสนับสนุน การบริการความรู้ วิชาการ และทุนทรัพย์สำหรับทำกิจกรรมทางวัฒนธรรมให้กับชุมชน

ประการที่สอง ส่งเสริมให้ใช้ศิลปวัฒนธรรมเป็นสื่อกลาง ในการสร้างความสัมพันธ์ระหว่างกันทั้งวัฒนธรรมท้องถิ่น วัฒนธรรมภายในประเทศและวัฒนธรรมระหว่างประเทศ

ประการที่สาม ปลูกฝังทัศนคติว่าทุกคนมีส่วนช่วยเสริมสร้างฟื้นฟู และดูแลสภาพแวดล้อมทางธรรมชาติและทางวัฒนธรรมประเพณีที่เป็นสมบัติของชาติให้ทุกคนเข้าใจว่า สิ่งเหล่านี้มีผลต่อความเป็นอยู่ของทุกคน

ประการที่สี่ ต้องมีการรวบรวมข้อมูลทางวัฒนธรรมประเพณีทั้งจากคนในท้องถิ่น และเอกสารที่ได้มีการบันทึกไว้ เพื่อนำมาศึกษาวิจัยให้เข้าถึงแก่นแท้ เอกลักษณ์และคุณประโยชน์ของประเพณีนั้น ๆ ซึ่งจะช่วยให้คนรุ่นใหม่ยอมรับและนำไปปรับใช้ในชีวิตปัจจุบันได้

ประการที่ห้า ส่งเสริมให้เห็นคุณค่าของประเพณีโดยเฉพาะประเพณีในท้องถิ่นให้คนท้องถิ่นตระหนักถึงเอกลักษณ์ทางวัฒนธรรม ซึ่งจะก่อให้เกิดความมั่นใจและสามารถปรับตัวให้เข้ากับความเปลี่ยนแปลงทางวัฒนธรรมอื่นๆที่เข้ามาได้รวดเร็วและสามารถปรับเปลี่ยนให้เหมาะสมกับการดำเนินชีวิตได้ถูกต้องดีงาม

อาจกล่าวได้ว่า การอนุรักษ์ฮีอนผ้าเป็นการเชื่อมโยงวิถีชีวิตระหว่างคนตายกับคนเป็น คือ แม้ว่าคุณตายจากไปแล้วแต่คนเป็นก็ยังมีความรู้สึกที่ดียังห่วงหาอาวรณ์ โดยพยายามทำสิ่งต่างๆ ให้กับคนตาย อีกทั้งเป็นการสืบทอดคติความเชื่อที่ว่าวิญญาณของผู้ตายจะได้ไปสู่สุคติ ซึ่งความเชื่อนี้ถือเป็นรากฐานความคิดของชุมชน นอกจากนี้ระหว่างการทำฮีอนผ้าก็ถือเป็นการทำกิจกรรมร่วมกันในหมู่เครือญาติและชุมชน ก่อให้เกิดความรักความสามัคคี

ประเด็นสุดท้ายที่สำคัญคือเป็นการสร้างขวัญกำลังใจและเกิดความสบายใจให้กับญาติที่ต้องสูญเสียบุคคลอันเป็นที่รัก

ดังนั้น หากทุกภาคส่วนได้เห็นความสนใจช่วยกันสนับสนุนส่งเสริมให้มากยิ่งขึ้น เพราะประเพณีต่าง ๆ ที่มีในสังคมลาวล้วนมีความสำคัญและมีคุณค่ายิ่ง สมควรที่คนลาวจะร่วมกันอนุรักษ์และสืบสานจรรโลงประเพณีที่ดั้งเดิมเช่นนี้ไว้ให้คงอยู่สืบต่อไปตลอดกาล

สรุป

การทำบุญเฮือนผ้าคือการทำบุญไปให้ญาติพี่น้องผู้ล่วงลับไปแล้ว จะจัดขึ้นสองวันคือวันเตรียมงานและวันทำบุญ เป็นโอกาสที่ญาติมิตรพี่น้องและชาวบ้านจะได้กลับมาพบปะกัน ประเพณีเฮือนผ้าจะจัดขึ้นหลังฤดูการเก็บเกี่ยวซึ่งคนส่วนใหญ่จะว่างจากภารกิจการทำงาน แม้งานนี้อาจเป็นประเพณีท้องถิ่นในบางพื้นที่ แต่เมื่อก้าวถึงคุณค่าของประเพณีกลับยิ่งใหญ่และช่วยให้สังคม เป็นสังคมที่เข้มแข็งทั้งด้านจิตวิญญาณและวัฒนธรรม สมควรที่ลูกหลานคนลาวจะสืบทอดประเพณีที่ดั้งเดิมนี้ไว้คู่กับประเทศชาติต่อไป

บรรณานุกรม

- มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. (2539). **พระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย**. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- จารุวรรณ ธรรมวัตร. (ม.ป.ป.). **พงศาวดารลาว ฉบับกระทรวงศึกษาธิการลาว**. มหาสารคาม : สถาบันวิจัยศิลปะและวัฒนธรรมอีสาน มหาลัษศรีนครินทร์วิโรฒ มหาสารคาม.
- ชนิดา ตั้งถาวรสิริกุล. (2541). **สื่อสัญลักษณ์ผ้าลาวเวียงจันทน์**. กรุงเทพมหานคร: สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย มูลนิธิโครงการตำราสังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์.
- ดวงเดือน บุนยาว และโอทอง คำอินชู. (2540). **ฮีตคองประเพณีในมหากาพย์ท้าวฮุ่งท้าวเจ็อง**. กรุงเทพมหานคร: มติชน.
- ทรงคุณ จันทจร. (2551). **แขวงหลวงพระบาง สาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว: เศรษฐกิจ สังคม วัฒนธรรม**. มหาสารคาม: สถาบันวิจัยศิลปะและวัฒนธรรมอีสาน มหาวิทยาลัยมหาสารคาม.
- ทรงยศ วีระทวีมาศ. (2548). **คติสัญลักษณ์ของพื้นที่และการจัดการใช้พื้นที่ของวัดในชุมชน**

หมู่บ้านผู้ไท: รายงานการวิจัยฉบับสมบูรณ์. ขอนแก่น: คณะสหปัตยกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยขอนแก่น.

ทวีวัฒน์ ปุณฺทริกวิวัฒน์. (2553). **พุทธศาสนากับสังคมการเมืองในอุษาคเนย์.** หนังสือที่ระลึกฉลองครบรอบ 10 ปีโครงการเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ศึกษา. กรุงเทพมหานคร: คณะศิลปศาสตร์

มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.ปรานิ วงษ์เทศ. (2543). **สังคมและวัฒนธรรมในอุษาคเนย์.** กรุงเทพมหานคร: ศิลปวัฒนธรรม.

คณะกรรมการพระคลังมหาสมบัติ. (2473). **พงศาวดารล้านช้าง.** พิมพ์แจกในงานฉานปากิจ ศพ. โรงพิมพ์ธรรมพิทยาคาร.

พระมหาสาลี อานาจโร. (2533). **เทศนาฉลองต่างๆ 50 กัน.** สหวันเขต.

ภททิยา ยิมเรวัต. (2544). **ประวัติศาสตร์สิบสองจุไท.** กรุงเทพมหานคร: สร้างสรรค์.

มหาสิลา วีระวงส์. (2001). **ประวัติศาสตร์ลาว ตั้งแต่โบราณถึง 1975.** เวียงจันทน์: หอสมุดแห่งชาติ.

ราชบัณฑิตยสถาน. (2546). **พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2542.** กรุงเทพมหานคร: นานมีบุ๊คส์.

วิทย์ วิศทเวทย์. (2535). **มนุษย์โลกและความหมายของชีวิต.** กรุงเทพมหานคร: อักษรเจริญทัศน์.

ศรีศักร วัลลิโภดม. (2552). **เรือนไทย บ้านไทย.** กรุงเทพมหานคร: เมืองโบราณ.

เสถียรโกเศศ. (2515). **ศาสนาเปรียบเทียบ.** กรุงเทพมหานคร: บรรณาการ.

Population Census 2005. (2011). [ออนไลน์]. แหล่งที่มา : Lao Statistics Bureau: <http://www.nsc.gov.la/> [19 May 2019].

สัมภาษณ์ จิต ยอดบูชา (ผู้ใหญ่บ้าน). **การทำบุญหาผู้ตาย.** ที่บ้านปากตุง เมืองปากลาย แขวงไชยบุรี, สปป. ลาว. 15 เมษายน 2019.

สัมภาษณ์ แดง แก้ววิลัย. **ที่มาของเฮือนผ้า.** ที่บ้านปากตุง เมืองปากลาย แขวงไชยบุรี, สปป. ลาว. 15 เมษายน 2019.

สัมภาษณ์ ฝัน อินทรราช. **เรื่ององค์ประกอบของเฮือนผ้า.** ที่บ้านปากตุง เมืองปากลาย แขวงไชยบุรี สปป. ลาว, 15 เมษายน 2019.